

Kalabalik!

Bulletin of the Swedish Research Institute in Istanbul



In this issue

Director's Newsletter (Swedish / Turkish) · Winter and Spring Lectures (English) · Interview with Ingela Nilsson, director of the SRII from 2019 (Swedish / Turkish) · Interview with Peter Frankopan, professor of Global History in Oxford (English) · Interview with Lisa Hellman, SRII fellow in the fall of 2018 (Swedish / Turkish) · New publications from the SRII (English) · Ingeborg Fossetøl: Translating Orhan Pamuk (Norwegian / Turkish) · The SRII Istanbul archives guide (English)

Above: The ancient sanctuary of Labraunda at Milas, outside of Bodrum, was first excavated by Swedish archeologists and the site retains strong connections to the SRII. In the fall of 2018, the staff of the institute visited the ruins and were shown around by the current excavation leader Olivier Henry. Photo: Olof Heilo

Kesişen dünyalar ve gelecekteki tarih

Kristina Josephson Hesse, Arkeoloji, İstanbul İsveç Araştırma Enstitüsü müdürü 2018

Güz dönemi İstanbul Enstitüsünde yoğun, sıcak ve canlı geçti. Yeni seyahat bursları, enstitünün atmosferini zenginleştiren, alışıktığımız sayıda çok bursiyere katkıda bulundu. Bunlardan bir çoğu aynı zamanda bahar dönemi bursları için de başvuruda bulundu ki bunu da enstitüdeki zamanlarının olumlu geçtiğine dair bir işaret olarak değerlendirmek mümkün. Ayrıca yine bu dönem içerisinde, çoğunlukla başkonsoloslukla işbirliği ile, üniversite hocalarının öğrenci gruplarıyla birlikte gerçekleştirdiği araştırma ziyaretlerinde ve dolayısıyla İsveç üniversitelerinden gelen ilgide de bir artış dikkatimizi çekti.

Salı günleri gerçekleştirilen konferanslar dizisi "Autumn Lectures", aralık ayının ortalarına kadar ilgi çekici ve çok çeşitli konularıyla büyük bir dinleyici kesimine hitap etti. İnsan hakları üzerine, İstanbul'daki Raoul Wallenberg Enstitüsü ile birlikte düzenlenen konferanslar dizisinin dışında, çarşamba akşamları Alman Orient Enstitüsü ve Anadolu Kültür ile işbirliği sonucu altı sunumluk bir konferanslar dizisi daha gerçekleştirildi. 1918: *Calamity and Aspiration in the Ottoman Empire* başlıklı bu dizi, Birinci Dünya Savaşı'nın sona erişinden bu yana 100 yıllık bir sürenin geçmiş olduğuna dikkat çekti.

Eylül ayında, Oslo Üniversitesinden araştırmacılar tarafından, İsveç Araştırma Enstitüsünün başlangıç ödenekleri ile desteklenen *Future Histories of the Middle East and South Asia* adlı bir çalıştay düzenlendi. Ekim ayı başında, Marie Carlson ve Kerstin von Brömssen tarafından İstanbul'daki cinsiyet araştırmacılarının da katılımıyla düzenlenen *Gender and Education* adlı bir planlama toplantısı yapıldı. Bu toplantı, düzenleyicilerin başvurular sonucu elde ettiği ödenekle bahar döneminde daha büyük bir konferans ile devam ettirilecek.

Ekim ayında, David Thurfjell yönetiminde Södertörn'den bir grup araştırmacı, enstitünün müdür yardımcısı Olof Heilo'dan Arapça'nın temellerini öğrenmek üzere bir haftalığına enstitüyü ziyaret etti. Eş zamanlı olarak *The Guardian Foundation* gazeteciler çalıştayını yineledi. Yine ekimde, Lund'dan gelen çok yetenekli stajyerimiz Alev Karaduman, RESPOND projesi ile işbirliği içerisinde, mülteci merkezi Qnushyo'daki gönüllülere eğitim verdi. Ayrıca, proje yürütücüsü Önver Çetrez ve projenin İstanbul'daki dört araştırmacısının da katılımıyla bir RESPOND çalıştayını düzenlendi.

Åsa Eldén tarafından, İsveçli ve Türkiyeli cinsiyet araştırmacılarının da katılımıyla *Gender, Violence, and Power in Contemporary Turkish Media* adlı bir çalıştay düzenlendi. Kasım ayı içerisinde yer alan bir diğer çalıştay, savaşla birlikte talan edilen kültür mirası Palmira'nın virtüel olarak yeniden inşası üzerine uluslararası araştırmacılar ve Suriyeli göçmenlerin girişimi ile gerçekleştirilen *Palmyra – Augmented History* idi. Bir başka uluslararası etkinlik, Joachim Östlund, Gertrud Olsson ve tarafımda düzenlenen *Intersecting Worlds* adlı çalıştay oldu. Çalıştaya davetli olarak katılan tarih ve arkeoloji araştırmacıları fiziksel objeler konusunda kültürlerarası ilişkiler üzerine devam eden çalışmalarını sundular. Sunumlar *Transaction* ciltlerinden birinde yayımlanacak. Raoul Wallenberg Enstitüsü ayrıca aralık ayı içerisinde

Human Rights in Crisis adlı bir çalıştaylar dizisi düzenledi.

Kütüphanecimiz Bahar Uludağ ile eski stajyerimiz Ahmed Fahmy, İstanbul'daki tarihi arşivler hakkında, araştırmacılar ile öğrencilerin talebi üzerine kullanışlı bir broşür hazırladılar (bu konuda daha fazla bilgi bu sayının sonunda yer almaktadır). Bütün bunların dışında, araştırmacı ve öğrencilerin, yakın zamanda düzenlemesi yapılmış olan, Dragoman Binası'nın arkasında bulunan, limon ve servi ağaçlarının süslediği ışıklılandırılmış terasta bir kahve molası vermesini arzu ederiz.



Bu vesileyle, İstanbul'da enstitü müdürü olarak geçirdiğim inanılmaz derecede ilginç ve eğlenceli bir senenin sonunda teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum. 2019'da, kısaca izah edecek olursam, İsveç enstitülerinin ve muhtemelen Akdeniz çevresindeki başka kurumların da katkı sağlayabileceği, bilgi kaynaklarının envanteri (uzman yardımı) konusunu içeren bir görev ile enstitüde kısmen çalışmaya devam edeceğim. Aynı zamanda, İsveç resmi kurumlarının ve diğer katılımcıların bu tür bir uzmanlığa olan ihtiyacı da incelenecek. Bunun, enstitülerin İsveç resmi kurumlarının bilgi kaynaklarına duyduğu ihtiyaçtaki rolünün genişletilebileceği uzun vadeli bir İsveç Akdeniz stratejisinin oluşturulmasını sağlayacağı düşünülmektedir. RJ'ye başvurarak bu proje için ödenek sağlayan İsveç Araştırma Enstitüsü yönetim kurulu başkanı Daniel Tarschys'ü kutluyoruz. Tarschys proje için ödenek kazanmanın yanısıra hükümet tarafından yönetim kurulu başkanlığının üç senelik bir dönem için tekrar uzatıldığına dair de bilgilendirildi.

Yazımın sonunda, hepinize başarılı bir 2019 dilerken, özellikle de halefim profesör Ingela Nilsson'a hoşgeldin diyerek bol şanslar diliyorum. Kalabalık'ın bu sayısında Nilsson ile gerçekleştirilen söyleşiyi mutlaka okuyun!

Çeviri: Birsal Karakoç

Winter lectures at the SRII

Tuesdays at 19:00, on the theme of
WOMEN'S VOICES

January 15

Ingela Nilsson (Uppsala/Istanbul)

Anna Komnene, Women's Voices and History as Storytelling

January 29

Kate Cooper (London), Åsa Eldén (Stockholm), Berna Ekal (Istanbul)

Panel discussion: *Violence against Women - Historical, Social and Religious Perspectives*

February 12

Selda Tuncer (Istanbul)

Women and Public Space in Turkey: Gender, Modernity and the Urban Experience

February 26

Ayşe Gül Altınay (Istanbul)

Feminism as Transformative Politics

March 12

Carina Beckerman

Book presentation: *A Swedish girl in Turkey of the 1920s*

March 26

Tonje H. Sørensen (Bergen)

From Theotokos to Theodora: the Gendered Reception of Byzantium

April 9

Jorunn Økland (Athens)

Queen Esther's States of Dress and Undress Across Languages and Empires: Material and Ideological Comparisons

Spring lectures at the SRII

Tuesdays at 19:00, on the theme of
STORYTELLING

May 14

Birgit Olsen (Athens)

Hatzi-Yavrouda of Kos, an Exceptional Storyteller

June 2

Ingela Nilsson et. al.

Book release: *Reading the Late Byzantine Romance*

June 11

Pinar Dinc (Lund)

The 'Art' of Government: Reading Turkey's Raison d'état through Novels and Short Stories on Dersim 1937-38

June 18

Mahmut Agbaht (Uppsala)

The Fann - Oral Poetry in the Alawi Community in the Hatay Province

- with performance by Nihat Çay

June 25

Panagiotis Agapitos (Frankfurt) and Ahmet Ümit (Istanbul)

Between History and Fiction - a Discussion of Crime Fiction Set in the Past

Istiklal Caddesi 247, Beyoğlu – Tünel



Admission only after registration to event@sri.org.tr !



Boğazda bir köprü olmak

İsveç Araştırma Enstitüsü'nün 1 Ocak 2019 itibariyle göreve gelen yeni müdürü Ingela Nilsson'la röportaj

Sadece İsveç Araştırma Enstitüsü ile değil, İstanbul'la da geçmişe dayalı uzun bir hikayen var. Eğer yanlış hatırlamıyorsam, henüz meslek hayatını dünyanın bu bölgesine adayacağını bilmeden çok zaman önce gelmiştin buralara?

Doğru, ilk defa 1989 ya da 1990 yılında, on dokuz, yirmiş yaşlarımda geldim buraya. Türkiye, *interrail* kartıyla doğuda gidilebilecek en uzak noktaydı o zamanlar ve ben de arkadaşım Anna ile beraber trenle geldim buraya. Bir yaz sabahı tren garından dışarı çıkmak harika bir deneyimdi. Sanki başka bir dünyaya adım atmış gibiydik. Aslında İstanbul hakkında hiç bir şey bilmiyordum ve bu sayede şehri tamamen koşulsuz bir şekilde keşfedebildik ki bundan dolayı şimdi çok mutluyum. En net hatırladığım

yer eski Galata Köprüsü'ydü. Her tarafı sularla çevrili, gıcırdayan bu ahşap yapının üzerinde çay ve nargile içmek beni çok etkilemişti. Sonra da tekneyle Anadolu yakasına geçmek muazzam bir deneyimdi. Ama o zamanlar henüz Bizans'ın ne olduğunu bile bilmiyordum ve şehri tarihi bir bakış açısına oturtamamıştım. Sadece Türkiye'yi büyüleyici bulmuştum. İstanbul'dan sahil boyunca güneye doğru seyahat ettik ve Asos, Efes ve Pamukkale gibi yerleri gördük. Muhteşem bir geziydi.

Peki sonra yolun tekrar İstanbul'a ve enstitüye nasıl düştü?

Göteborg Üniversitesi'nde gördüğüm Yunanca öğrenimim beni daha sonraları Bizans edebiyatına yönlendirdi. Enstitüye ilk gelişim, Kuzeyli doktora öğrencileri için düzenlenen, gezgin bir Bizantoloji kursuyla, 1995'te oldu. Bir hafta boyunca Ankara, Kapadokya ve Trabzon'da gezdikten sonra bir hafta da İstanbul'da, enstitüde dersler gördük. Büyük Londra



Otel'inde kalıyor, dersler için enstitüye gidiyorduk. O zamanlar oditoryum henüz inşa edilmediğinden, şapel toplantı ve ders salonu olarak kullanılıyordu. Dragoman Binası'nın en üst katındaki yönetici lojmanı da tadilattaydı. İlk ziyaretimden sonra Türkiye'ye tekrar gelmiştim. Bursa ve bazı başka yerleri de görmüştüm ancak bu son gelişimde Bizans ve Osmanlı İmparatorlukları arasındaki ilişkiyi tam olarak anlamaya başlamıştım. Bu deneyimle şehri çok daha net kavrayabildim çünkü çok kültürlülük katmanları bir anda belirginleşti benim için. Araştırmacı Komitesi'ne seçilmemden sonra enstitüye düzenli olarak gelmeye başladım. Ziyaretlerimi genellikle doktora öğrencileri ve akademisyen meslektaşlarımla beraber yapıyordum. İstanbul'u bütün o çeşitliliği ve karmaşasıyla tam olarak anlayabilmem yıllar süren ziyaretler sonrasında oldu ki hala da keşfedecek ve öğrenecek çok şeyim olduğunu düşünüyorum.

Şimdi yönetimde iki tane Bizantolog olunca enstitünün tamamen Bizans'a yoğunlaşacağından korkmalı mıyız? Ya da buradaki işinin diğer alanlardaki bilgilerini genişleteceğini umuyor musun?

Evet, gerçekten de öyle umuyorum! Tabi ki de Bizans'ın İstanbul gibi bir şehirdeki yeri yadsınamaz. Ama tabi ki de her şeyden önce bunu bir bütünün parçası olarak görmek ve şehrin zengin tarihindeki yerini kavrayabilmek gerekir. Diğer disiplinler gibi Bizantoloji'nin de at gözlükleriyle bakmak gibi bir eğilimi var ki bu da insanın, diğer dillerle, zamanlarla ve kültürlerle olan ilginç bağlantıları gözden kaçırmasına sebep olur. İsveç Araştırma Enstitüsü bu çeşit bir bağlamsallaştırma ve artzamanlı bakış açısı için mükemmel bir platform sunmakta. Enstitü aynı zamanda Beşeri ve Sosyal Bilimler alanlarında çalışanlar için bir buluşma noktası olurken bir ölçüde de kültürel alanda çalışmalar yürütenlere de ev sahipliği yapmakta. Özellikle Doğu Akdeniz bölgesiyle ilgili çalışan meslektaşlarımla iletişimimi sürdürmeye devam edecek olsam da, daha az Bizantolog ve daha fazla genele yönelen bir yönetici olmayı sabırsızlıkla bekliyorum. Benim de, edebiyat ve kültür gibi Bizantoloji'nin ötesinde ilgilendiğim alanlar var ve bu ilgi alanlarımın diğer yabancı temsilcilik enstitüleri ve başkonsolosluğun kültür ateşeliğiyle yapacağımız işbirlikleriyle yeşereceğine inanıyorum.

İstanbul'da, şehri zamanın dışında tutan bir şeyler var gibi değil mi? Mutlak bir yer veya artzamanlı bir oda gibi? Bizanslılar, Haçlılar, Osmanlılar ... hepsinin burada yaşadığını biliyoruz ve nereye bakarsak bakalım izleriyle karşılaşıyoruz. Ama yine de hepsinin izi modern şehirde tamamen doğal bir şekilde yerini bulmuş. Sanki belirgin bir tarihsellikten yoksunlarmış gibi.

Evet, bu zamansızlık ve katmanlaşma inanılmaz derecede ilginç. Roma da benzeri bir şey var. Değişik dönemlerin katmanları orada da görünür şekilde ama İstanbul'da, çok uzun zamandır şehri karakterize eden doğu ve batının buluşması var. Tabi ki de bu kısmen bir konstrüksiyon ama aynı zamanda da burada yaşamış ve yaşayan değişik hayatlarda var bu. Haklısın, bu tip yerlerde alan, zamandan önemli hale geliyor. Zaman boyutları yok olmuş ya da belki bir şekilde birleşmiş gibi. Bu sorular bir ihtimal burada gerçekleştirilecek bir projenin de odak

noktası olacak. Değişik alanlarda çalışan araştırmacılar, Konstantinopol/İstanbul'un kamusal alanının, artzamanlı bir bakış açısıyla planlarını çıkarıp, analiz edecekler.

Bir de İstanbul'u sürekli yeni biçimlerde canlandıran ve artzamanlı alana, zamansal ama aynı zamanda tuhaf hayali bir boyut kazandıran hikayeler var. Hikayeler senin Bizans edebiyatı çalışmalarında merkezi bir rol oynuyor ve muhtemelen enstitünün çalışmalarına da damga vuracak gibi yanılıyor muyum?

Evet, öyle de denebilir. Baharın ikinci yarısındaki sunumlar Hikaye Anlatımı temasını taşıyacak ve her türlü hayali ses bir araya toplanacak. Bu sesler arasında geçen yüzyılda etkin olan Yunan bir kadın hikaye anlatıcısı, 1900'lerin kurgusal politik eleştiri ifadeleri ve Antakya'nın şimdiki zaman hikaye anlatıcıları ve şarkıcıları var. Yani aslında tema ilk etapta benim çalışma alanım değil, daha çok, Doğu Akdeniz Bölgesi'ni karakterize etmiş ve eden, tarihi ve çağdaş sesleri yakalamak. Ben hikayelerin bizleri insan olarak inanılmaz şekilde etkilediğine inanıyorum. Tıpkı gittiğimiz yerlerdeki deneyimlerimizi etkilediği gibi. Hikaye kurgulamak etrafımızı anlamamıza, tarihimizi ve günümüzü sıraya koymaya yardımcı oluyor. Anlatı Bilimi'nin pek çok değişik disiplinde bu kadar büyük yer kaplaması hiç de tuhaf değil aslında. Bir hikayenin nasıl oluştuğunu anlamak bir anlamda bizim kim olduğumuzu anlamaya yardım ediyor.

Bugün İstanbul dünyada Orhan Pamuk kitaplarıyla tanınırken şehrin bin yıllık Bizans tarihi tuhaf bir şekilde dışarda kalıyor bu popüler bilinçte. Bu biraz da Bizanslıların kendi şehirleri hakkında çok fazla hikaye bırakmamış olmasına bağlı tabi. Yeni araştırmalar ve Bizans edebiyatı okumaları sayesinde onların şehrine biraz daha yaklaşma olanağı görüyor musun? Ya da daha çok tarihi kurgunun hissedilen boşluğu onlara doğru da kapatacağını mı ummalıyız?

Ben tarihi hikaye araştırmalarıyla, tarihi kurgu yaratımı arasında hiç bir sınır görmüyorum. Bunlardan biri olmadan diğeri olmaz. Tabi ki de birbirinden bağımsız olanlar da var ama bence, birbirlerini etkileme olanağı verildiğinde sonuç çok daha iyi oluyor. Haziran ayında her ikisi de İstanbul'da geçen tarihi kurgu romanları yazan iki yazarla bir sohbet gerçekleştireceğiz: 1900'lerin Konstantinopol'inde geçen dedektif romanları yazan Panagiotis Agapitos ve Osmanlı İmparatorluğu zamanında geçen romanlar yazan Ahmet Ümit. Onların tarih ve kurgu üzerine düşüncelerini öğrenmek çok heyecan verici olacak. Ayrıca Bizans kaynaklarında şehirle ilgili pek çok tasvir var ama binaların yerleri gibi ayrıntılar dışında çok da ilgi çekici bulunmamış bu tasvirler. Bu alanda hala yapacak çok şey var ve bu kaynaklara yeni sorular sormalıyız ki bize coğrafi konumlar dışında, yerlerin nasıl deneyimlendiklerini de anlatabilsinler.

Önümüzdeki yıllarda akademik araştırmalar ve kültürel çalışmalar arasında sınır ötesi işbirlikleri de görebilecek miyiz?

Kesinlikle evet. Kültür Ateşesi Suzi Erşahin yazar konaklamaları ile ilgili bir işbirliği inisiyatifi başlattı. 2019'un başında İsveçli yazarlar enstitüye gelmeye başlayacak ve akademisyenlerle

yan yana çalışacaklar. Benzeri işbirlikleri dansçılar ve diğer sanatçılarla da yapılacak. Yine Kültür Ateşeliği'yle beraber oyun yazarı Christina Ouzounidis İstanbul'a davet edildi. Yazarın oyunlarından bir tanesi Türkçe'ye çevrildi ve Christina da, Nisan başında, Galata Perform'da sahnelenecek galada bulunacak. İsveçli bir yazarın oyununun Türkçe galasında bulunmak çok keyifli olacak. Sanat ve kültürün varlığının akademik ortamı ve sınırlar ötesi işbirliklerine bakış açımızı pozitif yönde etkileyeceğine ve yeni fikirlere ilham vereceğine inanıyorum.

İstanbul gibi bir yerde, hem yerel Türk üniversiteleri ve kuruluşlarıyla, hem diğer uluslararası enstitülerle ve hem de daha geniş bir perspektifte Doğu Akdeniz'le genel olarak, işbirliği potansiyeli oldukça büyük. Ayrıca dolaylı olarak, kuzey ülkeleri için de araştırmacıları ve enstitüleri bağlamında, çalışmaları için merkezi bir yere ihtiyaçları olması açısından böyle işbirlikleri mümkün öyle değil mi?

Evet, hem Türkiyeli hem de yabancı kuruluşlarla İstanbul'da çalışabilmek büyük bir elveriş. Çalışmaları daha da genişletmek ve Doğu Akdeniz'e açmak çok daha keyifli olurdu. Bu aralar Atina Enstitüsü'yle birlikte neler yapabileceğimiz konusunda çok iletişim halindeyiz. Kavala buluşma noktası olabilir mesela. Kudüs'teki enstitüyle de sen ve Kristina bir iletişim başlattınız. Diğer kuzey ülkeleriyle birlikte çalışmalar yapmak enstitüden çok daha fazla kişinin faydalanabilmesi için iyi bir yöntem. Bahar aylarında pek çok kuzeyli grup enstitüyü ziyaret ederken, Atina'daki Norveç ve Danimarka enstitülerinin temsilcileri de İstanbul'da sunumlar yapacak. İsveç Araştırma Enstitüsü kuzeyli, Türkiyeli ve uluslararası araştırmacılar arasında verimli bir buluşma yeri olacak.



İstanbul'un en iyi yanı ne?

Yemekleri! Biraz yüzeysel gelebilir kulağa ama buraya ilk geldiğimden beri yemeklerini çok sevdim ve o harika malzemelerle yemek yapmayı sabırsızlıkla bekledim. O kadar büyük bir çeşitlilik var ki, ürünlerin güzelliği, renkleri, şekilleri, kokuları, tatları çok güçlü bir iz bırakıyor insanda. Saf mutluluk. Şimdiye kadar anlattıklarımın da anlaşılacağı gibi İstanbul'da pek çok şeyi seviyorum tabi. En iyinin ne olduğuna kadar vermek imkansız. Şu anda sadece burada yaşayacağım ve tatmin edici bir ortamda çalışacağım için çok mutluyum. Kendimi çok ayrıcalıklı hissediyorum.

Röportaj: Olof Heilo

Çeviri: Helin Topal

(Image above: Wikimedia Commons, slightly cropped.)

Gunnar Jarring and the State of Central Asian Studies

A Talk with Peter Frankopan, Professor of Global History at the University of Oxford

Coming from the field of global history, do you see local trajectories in the development of the scholarly field itself?

I think 'global history' can mean different things to different people. For some, it means looking at regions that have received little scholarly attention – such as Central Asia, for example, or Oceania, or the Americas before the Columbian exchange. For others, it is about charting global themes – like climate and disease. And for others still, trying to look at and assess long-distance connections. Historians can take different views on these, and some will even look at all of them. But certainly there is a much greater awareness these days than even a decade or two ago that our understanding of the past is regionally highly-distorted, and focuses in very large part on Europe and to a large extent on western Europe. That is now changing rather fast – and is one reason why history is so exciting at the moment.

So it would not be very useful to talk about a specifically “Swedish” tradition of approaching Central Asia where we can place Gunnar Jarring?

It depends what you want to see when you look at the 'Swedish tradition'. Jarring was one man, after all, and although there were others from Sweden active across Asia as scholars, missionaries and travelers, these were few in number in the grand scheme of things. I don't mind talk of a Swedish tradition; but in my opinion, people like Jarring were truly exceptional in their curiosity, intelligence and achievements. So talking of a tradition can reduce the brilliance of such figures – and I am instinctively rather supportive of those who do unusual things. And Jarring was not just remarkable as a scholar and visionary; he was extraordinary in many other walks of life too.

For instance, Sven Hedin is sometimes remembered in current-day Sweden for his pro-German stance in the First World War, and one can easily get the impression that the study of Central Asia in Sweden has historically often been undertaken in the shadow of Russian imperial ambitions ...

In our imagination, the 'Great Game' still looms large when we think about Central Asia. Names like Sven Hedin – or his counterparts from England, Germany and Russia – make us think of Europeans plotting against each other in the shadows to preserve, extend or destroy each other's empires. I think this speaks about a few short decades in the second half of the 19th and the first half of the 20th centuries, which are mainly interesting as being a prelude to World Wars. This seems to romanticize and fetishize an entire region, and to put the local peoples, cultures and histories as incidental to 'games' between Europeans. I think this is dangerous – although I absolutely recognize how popular and attractive the 'Great Game' is in public imagination.



Prof. Peter Frankopan gave the 2018 Gunnar Jarring lecture at The Royal Swedish Academy of Science and Letters in Stockholm. Photo: Ingela Nilsson

But for me, the history of Central Asia is much more interesting as a being understood and looked as a crucible for exchange – of languages, ideas and beliefs, as well as of goods and products. Naturally Russia plays a part in that; but so too does Persia/Iran; so too does the Arab world; and South Asia; and China and so on. Certainly Russia's relationship with Central Asia has been particularly strong since the mid-19th century (all the Central Asian republics were conquered by Russia at that time, while the invasion of Afghanistan in 1979 is rather more recent); but there are many other influences and themes that need to be remembered and considered too.

It was a Swedish geographer, Strahlenberg, who – travelling in the service of tsar Peter the Great – constructed the first map where Europe and Asia are divided in the Ural. Would you say that this dichotomy has finally lost its meaning, or is it rather reinforced by the talk of the “New Silk Road” and the impression it might give of pan-Asianism in competition with Europe?

These kind of labels create as many problems as they pose. We like to break things down into typologies, regions or periods, and unless we are careful, these create artificial barriers, as well as implying false connections. What does Finland have in common with Albania, Ireland or

Portugal – even all are located in Europe? Does a mountain range really create such difference – and in which case, why do we not insist on these dramatic distinctions between Austria and Italy, for example? The significance of the Urals as a barrier became heavily ingrained as a marker of difference: political prisoners used to pass a milestone at the first point of the mountains on their way into exile, creating a sense of dead space to the east. This is of course therefore part too of the exoticisation of Asia as being ‘different’ to Europe, culturally, geographically and so on. In fact, historically, while ideas about Europe, Europeans and European cultures became an important theme during the Enlightenment, along side parallel concepts for Asia, people in Asia never considered the idea that ‘Asia’ meant something unified, or that there was anything in common between being Korean or Turkish, Arab or Indian. The differences were so obvious that there was no interest in trying to tie these strands together. It is very interesting that we took a different path in Europe.

For anybody who walks in the footsteps of Gunnar Jarring today, what advice would you say they should take from their predecessors in the field? Has the whole discourse changed beyond recognition with the current political situation and the paradigms of globalisation, or do we rather perceive yet more clearly now the patterns that they were once tracing in their scholarship?

The honest answer is that it is very hard to say. But certainly, one of the things I admire most about Jarring is that he was determined – and able – not to be constrained by barriers. He let his curiosity lead him to many different places and was not afraid to ask the questions he thought were interesting. I think we have a challenge in the academic world these days about our specialisms. When you do a PhD and move on into the first stages of an academic career, it often feels like that is the point where artificial walls go up and are impossible to take down. If you are a scholar of the Roman empire, for example, it would seem madness of most to then also look at similarities and differences with the Mongol empire, for example, or the Khmer, or to see . We get scared to move our own boundaries, and often prefer to stick with the ‘safety’ of things we know and think we know. Jarring, though, had an extraordinary career, and one cannot help admire the range of interests he had. He seems to have thought nothing of travelling in Central Asia to listen to local dialects one minute, to reflecting on the past and collecting priceless manuscripts then next, before trying to think how to apply his knowledge and experience to issues and problems in the contemporary world. He was fearless in thinking about how to use his expertise and keep widening it. That can be tricky when there are rigid courses in place, and where scholars are forced to decide on their specialism very early in their career, and then stick to it.

Not only in the life of Gunnar Jarring, but in Central Asia at large politics and scholarship seem to be intimately intertwined and this is unlikely to change, at least as it is now. Whereas it increases the relevance of the field it also makes it tentatively problematic. Can his example also tell us something of how to keep them apart?

History and politics are closely intertwined, and always have been. How the Byzantines or Abbasids looked at and used the past is not different than the resonance the past has in today's world – and of course, not only in Central Asia. Views, assumptions and opinions of recent and not so-recent decades and centuries play an important part in the daily discourse, even in terms of shaping major political trends. Look at Brexit; or the rise of the AfD and others across Europe; or even Trump, whose mantra is of particular interest to a historian. He asks not to 'Make America Great', but to 'Make America Great Again.' I think what is particularly interesting in Central Asia is the way in which different communities and minorities live and work together – of course with varying degrees of success regionally, and also depending on the period. But Jarring's research showed how accents, dialects and even languages differ from valley to valley – and that the first thing to do as a researcher and a scholar is to pay close attention to differences. And that takes a lot of work in Central Asia, because ideas about the past, present and future are different to ours, and differ locally a great deal too.

Speaking of politics, what do you think Gunnar Jarring would have said about the current tensions between Russia and Europe, or for that part China and the United States? People talk about the Cold War returning, and all of a sudden we seem to be back with the “Great Game” rhetoric once again ... ?

Jarring put his money where his mouth was, so to speak by serving in the diplomatic service and at the UN. The first rule in such worlds is to be understand who you are talking to – what matters to them, who they are, what their expectations might be; and the second rule is to spend a lot of time listening and thinking. The big challenge today is that national politics in so many countries is dominated by populist leaders who are making promises that are very hard to keep but win considerable support at home. That heavily complicates international



Carte ethnographique de l'Asie centrale (1878), from the Gunnar Jarring collection
[\(http://www.jarringcollection.se/maps/central-asia-east-asia/\)](http://www.jarringcollection.se/maps/central-asia-east-asia/)

relations, and is one reason why we are living in such precarious times, with so much movement across the Middle East, China, South Asia and of course Europe too. So yes; there are a series of 'Great Games' playing out all over the world at the moment. And we should not forget that the rules of those games is changing too. There are important non-state actors too who have profound influence. I am not only talking about Da'esh and so on; but also the role that mega-corporations, especially ones operating in the digital sphere, have on the disruption of the familiar world of the 20th century – which is well and truly gone. Jarring, I think, would be trying to work out the consequences of the massive changes we are living through and to think about how to understand them and how to prepare and adapt for the future.

In at least one major concern, the Great Game and the Cold War seem to have differed radically: during the former, Constantinople or Istanbul played a major role as symbolic historical end point and future center of geopolitical gravity, whereas during the latter, the city was mostly relegated to the role of a curious relict at the fringes of the Iron Curtain. Would you consider the possibility that Istanbul will regain its former centrality in world politics?

A lot depends how we think about Constantinople/Istanbul, and also how we think about the Great Game and Cold War, as I think the city and the Ottoman Empire and Turkey played more important roles than we tend to think. I suppose when one studies the history of Byzantium, one learns quickly that the key to understanding the empire's internal dynamics and its foreign policy is to see how receptive emperors, the military and administrators had to be to things going on in other regions – Scandianvia and Russia, western Europe, North Africa, the Middle East and Persia, Central Asia and beyond too.

Constantinople and Istanbul have always been like a weather-vane that picks up the direction of the wind and shows which way it is blowing. It is one of the ways to understand the extraordinary success of Byzantium and then the Ottoman empire after it to survive for so long: more than a thousand years in the case of the former, and six hundred in the case of the latter. So while talking of the city on the banks of the Bosphoros as the bridge between east and west is rather a cliché for specialists, one learns to look closely at decisions being made there (and now in Ankara) to get a sense of what is going on in the wider world. So I follow very closely the links, discussions and rhetoric of contemporary Turkish politics and its often complex relationships with the EU, Russia, Arab countries, Iran and China. What this tells me is that over the last decade, Turkey is turning east for its opportunities, and also because that is where its rivalries and challenges now lie. In that sense, Istanbul today plays the same role as it has for thousands of years: so it's as good an indication as any of the profound changes in the world in the 21st century that will shape the future. Who says studying history is boring ?!

Interview: Olof Heilo

Hedef Orta Asya

İsveç Araştırma Enstitüsü'nün, 2018 sonbahar dönemi bursiyeri Lisa Hellman röportajı. Lisa, 1700'lerde Orta Asya'da esir düşen İsveçliler ve onların o zamanki bilgi alışverişine katkıları konusunda araştırma yapıyor.

XII. Karl'ın 1709-14 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'ndaki sürgününü pek çok kişi duymuştur fakat Poltava'daki yenilgi sonrasında Rusların eline esir düşen adamları hem araştırmacılar arasında hem de genel anlamda ne kadar biliniyor?

Sanıyorum burada iki değişik araştırma alanı söz konusu; XII. Karl'ın sürgünü ve Osmanlı İmparatorluğu'yla ilişkilerine ilgi gösteren bir grup ve Rusya'ların eline esir düşen İsveçlilere yoğunlaşan diğer bir grup. İkinci grupta daha az araştırmacı var bence ve toplumda da kaç kişinin esir düştüğü pek bilinmiyor. 25 000 kişiden bahsediyoruz! Rusya'da binlerce İsveçli esirin olduğunu bilenler bunu her zaman Rusya'nın doğuya doğru genişlemesiyle ve Çin ve pek çok başka Orta Asya ülkesiyle daha sıkı ilişkileri olmasıyla bağdaştıramıyor. Esirler bize Avrupa ve Orta Asya'yı, hatta Doğu Asya'yı birleştirmemize yardım etse de XII. Karl'ın seferi tam da Rusya'da bitiyor.

Sen nasıl bu konuyla ilgilenmeye başladın?

Benim Orta Asya'ya yolum da esirlerin ki kadar dolambaçlı oldu neredeyse. Senelerdir Rus tarihine karşı büyük bir ilgim var ama Japonca ve Doğu Asya bilimleri okudum. Daha sonraları Avrupalıların Güney Çin'deki günlük hayatlarıyla ilgili bir tez yazdım. İlk olarak doktora sonrası çalışmalarım sırasında, Tokyo'da, daha önce aldığım Orta Asya notlarıma göz gezdirdim ve o zaman da bölgeyi doğuya ve batıya doğru bir bağlama oturtmak doğal bir hal haldi benim için.

18. Yüzyıldaki bakış açısı tamamen çarpık değil mi? Bütün yüzyıl tek başına büyük bir Batı Avrupa modernleşmesiymiş gibi aydınlanmadan, sanayileşmeden ve dünyanın keşfinden bahsedilir. Halbuki Doğu Avrupa ve Orta Asya arasında da inanılmaz çok şey olmuştur 18. yüzyılda; Çin'in binlerce yıldan beri görülmemeyen bir şekilde büyümesi ve İsveçlilerin Poltava'da yenilgiye uğraması Rusya açısından çok büyük bir başarı hikayesinin başlangıcı olmuştur...

Takıntılarımın birine parmağını basıyorsun: 18. Yüzyılın büyük bir değişim zamanı olduğu ama bunun belki de en yoğun alanının Avrupa olmadığı konusu. Uzun zamandır Çin'in Doğu Asya'da baskın güç olduğu, örneğin İsveç Doğu Hindistan Şirketi projesinin, oraların tekniği ve el işi yeteneklerinin uyandırdığı ilgi sonrası ortaya çıktığı ve Çin'in askeri ve politik gücünün ilişkileri etkilediği biliniyor. Sonraki yıllarda araştırmacılar Çin'in tarihinin Orta Asya ve Rusya'yla ilişkileri içinde de görülmesi gerektiğinin altını çizmişlerdir. Eğer Orta Asya'ya odaklanılırsa tarih bambaşka olur, Tibet'le olan ilişkiler ve Rusya-Çin arası antlaşmalar ön plana çıkar ve bir anda İsveç'le olan savaş büyüyen Rus İmparatorluğu için aşılması gereken pek çok

zorluktan biri olarak görülür ama en elzemi değildir. İsveç kaynaklarının veya tarihin İsveç kısmının önemsiz olduğunu kesinlikle düşünmüyorum. Tam tersi. Ama İsveç'in daha 18. yüzyılda dünyanın sadece bir parçası olduğunu söylemeye çalışıyorum ve ne İsveç'i katmadan dünya tarihini ne de dünyayı katmadan İsveç tarihini anlayamayız demek istiyorum. Bu zaman dilimi ve bilim, dilbilimi ve Asya'nın coğrafi bilgileri için gözleri Orta Asya'ya çevirmek gerekir.

İsveçli coğrafyacı Strahlenberg de 18. Yüzyılda Rusya'yı gezmiş ve Avrupa'yı Ural'da Asya'dan ayıran ilk haritayı çizmişti. Kalabalık! 1:2016'da daha önce yazmış olan bursiyerimiz Charlotta Forss bu konuyu işlemişti. O zamanın bu tip tanımlamaların oluşmasında rol oynayan deneyimleri nelerdi?



Strahlenberg'in haritası pek çok açıdan ilgi çekici. Sadece Asya ve Avrupa arasına sınır koymuyor aynı zamanda Avrupa'yı ve Asya'yı tanımlamamıza da yardımcı oluyor. Uzun yıllar Rusya'nın bir Avrupa ülkesi olup olmadığı tartışması vardı mesela. Bugün bile politik bir tokmak gibi kullanılan bir tartışma. Strahlenberg, Rusya İmparatorluğu'nun Asya'daki rolünü açığa kavuşturmak için Çar tarafından görevlendirilenlerden biriydi. Seyahatleri gibi yazdıkları da değişik Orta Asya gruplarına ve onların geleneklerine, alışkanlıklarına ve dillerine odaklıydı. Baykal Gölü'ne kadar olan bölge sadece coğrafi olarak değil aynı zamanda kültürel ve dilbilimsel olarak da keşfedildi ve bunu sürekli, Kalmuklar, Kazaklar gibi değişik gruplarla, diğer esirlerle ve Çing Hanedanı'nın gönderdiği temsilcilerle görüşerek yaptı. Harita gibi coğrafi eserlerin en heyecan verici yanı bana göre, bunların coğrafi olarak Batı Avrupa'dan



mesela Leiden'deki matbaalara, Doğu Asya'ya veya Nagasaki limanına kadar uzanan bir kültür alışverişinin ürünü olmasıdır.



Strahlenberg'in haritası, Avrupa'yı Ural'da Asya'dan ayıran ile.

Araştırmacı, tarihi olaylarda pasif ve güçsüz olarak değerlendirilme eğilimi olan aktörlere ses oluyorsun. O zamanın hükümdarları ve kaşifleri, esirlere, kölelere ve göçebe gruplara, bilgi akışı konusunda ne kadar bağımlıydılar?

Belki de sorunun kendisi, bilim, teknik ve bilgi akışı gibi temaları nasıl araçlara ve hatta kendi istek ve hareket gücümüze bağlamamızın bir yansımasıdır. Bilakis erken modern zamanda pek çok politik ve ekonomik sistemde çeşitli esaret biçimlerinin oldukça yaygın olması daha da belirginleşiyor. Özgürlük ve esaret, köle ve tutsak arasındaki sınırlar mutlak değil ve aralarındaki farkları da mükemmel tanımlamalarla yakalamak zor olabilir. Buna karşılık hem Hollanda İmparatorluğu'nun, hem de Ming Hanedanlığı'nın büyük halk gruplarının zorla yer değiştirmesi yöntemini kullandıkları görülüyor. 18. Yüzyılın başlarında, Ruslar da, Çungar-yalılar da, Çing İmparatorluğu da, teknik ve coğrafi bilgilerini geliştirmek için esirlerden, kölelerden ve tutsaklardan faydalanmakla kalmayıp, İsveçli savaş esirleri de dahil hep aynı grupları kullanıyorlardı.

Gönüllü ve gönülsüz göçle karakterize edilmiş, modern dönem öncesi dünyada özgürlüğe ve esarete bakış açısının tamamen yeniden değerlendirilmesi gerekmez mi?

Bence kimin aslında özgür olduğu ve kavramın içini nelerle doldurduğumuz konusu üzerinde durarak kazanabileceğimiz çok şey var. Fazla modern düşünüyor olma riskimiz büyük ve özgürlüğü normal ve ideal olan bir şey olarak görüyoruz. Eğer kişiler kendilerini esir olarak tanımlarlarsa onların bunun değişmesini istediklerini de görmek istiyoruz. Bir karşı koyma, ayaklanma ve bireyselliği öne çıkaran hikayeler arıyoruz. Ama bireyin birincil kimlik değil de

bölgesel veya dini aidiyet gibi değişik grup ve faktörlerin ön planda olduğu zamanlar için düşündüğümüzde bu bizi yanlış yönlendirebilir. Kabullenmek ve insanların özgürlüklerini resmi ve gayri resmi bir şekilde nasıl çerçevelediğini, ne şekilde yaşadığını ve buna göre hareket ettiğini öne çıkarmak yerine, sistemi nasıl delmeye çalıştıklarına odaklanıyoruz orantısız bir şekilde.

İstanbul'da hangi kaynakları kullanıyorsun? Orta Asya'dan uzakta da olsa mekanın konuyla birleştirebiliyor musun?

Araştırma Enstitüsü, çalışmam için, dünyadaki en uygun yerlerden biri. Benimle aynı sorulara cevap bulmaya çalışan ve İsveçlileri sadece Rusya'ya kadar takip etmekle kalmayıp Rusya içinde de hareketlerini izleyen araştırmacılardan birisi de Gunnar Jarring. Jarring'in araştırma kütüphanesi enstitüde bulunmakta ve projeme başladığımdan beri aradığım pek çok eseri burada buldum. Onun kitaplarıyla çalışmak, bazen neleri okumaktan sıkıldığını ve sayfaları ayırmaktan vazgeçtiğini görmek de ayrıca keyif verici. İstanbul ayrıca, tarih çalışmaları açısından, Avrupalı olmayan bilimsel geleneklerin araştırma merkezi. Tanıştığım araştırmacılar odak noktasını genişletmeme, hatta çevirmeme yardımcı oldu. Bana Osmanlı İmparatorluğu ile Rusya arasındaki dolaşımın önemini, her ikisinin de Fars gelenekleri ve metinlerini nasıl kullandıklarını hatırlattılar. İstanbul'un Avrupa ve Asya arasında köprü olması sadece eskiden değil, enstitünün yeri bunun şimdi de böyle olması noktasında son derece iyi koşullar oluşturuyor.

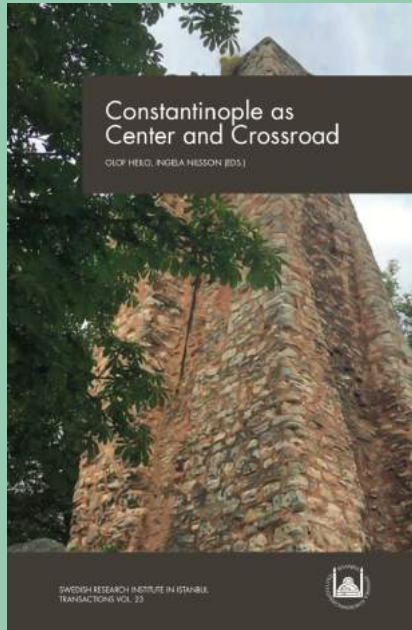
Konaklamadan sonuç verdi mi? Geri dönmek için istek oluşturdu mu sen de?

Konaklamam tamamiyle harikaydı. Yazıma odaklanmakla kalmayıp, ki bunun için daha iyi bir ortam düşünemiyorum bile, önceden tahmin bile edemeyeceğim türde seminerlere ve tartışmalara katılma imkanı da buldum. Böyle küçük enstitülerin avantajlarından biri de kendiliğinden oluşan sohbet ortamları ve yakınlıklardır. Kütüphanenin kaynaklarından kısa sürede inceleyebildiğim kadarını incelemek için de elimden geleni yaptım. Tamamen başardım denemez. Sadece geri dönmek için bir istek oluşmasıyla kalmadı resmen kütüphaneye taşınmak istiyorum. Ya da en azından bir köşeye çadır kurmak.

Röportaj: Olof Heilo

Çeviri: Helin Topal

New books from the SRII



Olof Heilo, Ingela Nilsson (eds.),
Constantinople as Center and Crossroad
Transactions of the Swedish Research
Institute in Istanbul no. 23

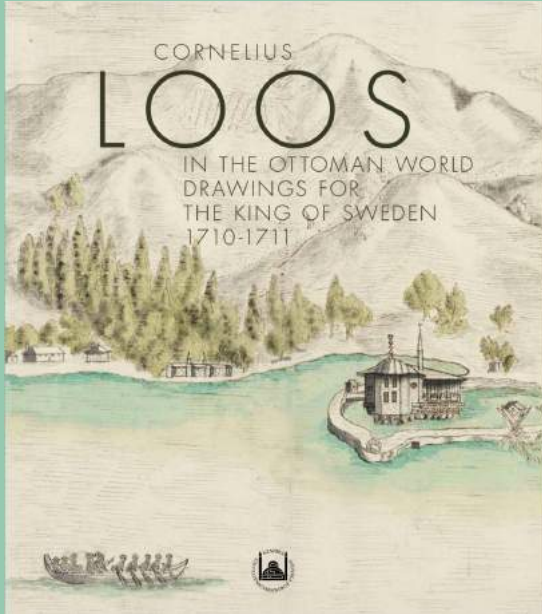
250 pages, 50 illustrations
including figures and maps

The city occupying the narrow peninsula between the Golden Horn and the Sea of Marmara has gone by various names throughout history: Byzantium, Constantinople, Istanbul ... In spite of the popular imagination envisioning its history in terms of sharp breaks and divisions between different religions, cultures, and empires, the city often shows a remarkable continuity in its geopolitical role as a zone of interaction and nexus between seas and continents. As the capital city of three empires spanning centuries, it demonstrates the political continuity of the Late Roman, Byzantine, and Ottoman empires. From an economic perspective, goods and gifts, people and groups moved past and through it alongside more abstract cultural artifacts such as stories and iconographies. This book transcends the geographical and historical divides that pervade the perception of the city by focusing less on the city as such than the space it occupies, the wider areas it connects, and the agents or actants that have passed through it from the Late Antique to the Early Modern era.

Olof Heilo holds a PhD in Byzantine studies from the University of Vienna and teaches Ottoman history at Lund University. Since 2016, he is the deputy director of the SRII.

Ingela Nilsson is Professor of Greek and Byzantine Studies at Uppsala University. Her research interests include the use, translation and adaptation of the Greek heritage in different periods. She is director of the SRII since January 2019.

New books from the SRII



Karin Ådahl

Cornelius Loos in the Ottoman World: Drawings for the King of Sweden, 1710-1711

240 pages, 300 illustrations including facsimiles of two panoramas and a map

Following his defeat to Russia at the Battle of Poltava in 1709, the Swedish king Charles XII fled to the Ottoman Empire and took up a temporary residence in Bender, in today's Moldova. From here, he dispatched three of his young officers on a journey from Constantinople to Cairo with the mission to make drawings of various sites, cities and monuments in the Ottoman Empire. One of them, Cornelius Loos, returned to the king's camp with more than 250 drawings, most of which were lost in the so-called *kalabalık* in 1713. Fifty of them survived, having been kept under the king's own bed.

Loos' drawings are unique documents of Constantinople in the early eighteenth century, featuring vast, detailed panoramas, a large map of the city, and interiors of important buildings like the Hagia Sophia. They are accompanied by minor drawings of various sites throughout the Ottoman Empire, from the Black sea to the Pyramids in Gizeh.

The Loos collection, today kept in the National Museum in Stockholm, is here presented in its entirety for the first time, in illustrations and facsimiles, and in texts outlining their historical context and importance.

Karin Ådahl is an art historian and former director of the Swedish Research Institute in Istanbul.

Orhan Pamuk'un Kırmızı Saçlı Kadın'ı: Bir yorumlama aracı olarak çeviri

Ingeborg Fossetøl, çevirmen ve araştırmacı

«O [çevirmen], postmodernizm veya *stream-of-consciousness*, ya da adı her ne olursa olsun, nesneleri sınıflandırmakla yetinemez, onu kendine ait kılmalıdır».¹ Virginia Woolf'un ve Ali Smith'in Norveçli çevirmeni Merete Alfsen 2017'deki Bjørnson festivalinde böyle ifade ediyor. Çevirmen, kuramsal kavramlar ile analiz araçlarının arkasına sığınmaz; onun metin ile olan işi, hâlihazırda var olan bir metni başka bir dilde erişilebilir kılmak bakımından pratik yönü olan bir iştir. Orhan Pamuk'un *Kırmızı Saçlı Kadın*² adlı eserini Türkçeden Norveççeye aktarırken ve daha sonra çeviri üzerine yüksek lisans tezi hazırlarken benim de tam olarak öğrenmek istediğim şu olmuştu: Bir romanı bir dilden bir başka dile aktarmak suretiyle – ki burada söz konusu olan Türkçeden Norveççeye aktarım – çevirisi yapılan eser ve edebiyat üzerine daha derin bir kavrayış edinilebilir mi?

Çeviri yapmak sanatsal bir projeyi büyük ölçüde büsbütün kavramak anlamını taşır ve Orhan Pamuk ile ilgili eserlerde onun kullandığı en önemli etkin yöntemlerden biri olarak öne çıkarılan unsur çelişkilerdir. Bu bağlamda, doğu ile batı, sekülerizm ile din, geçmiş ile şimdiki zaman, hayal ile gerçeklik, resim ile söz arasındaki çelişkiler örnek gösterilebilir. Pamuk'un eserlerinin çevirilerinde de çelişkiler doğrudan karşımıza çıkar. Bu konuda benim örneğim *Kırmızı Saçlı Kadın* olacak.³ Çeviri ile bilimsel edebiyat analizinin kesiştiği noktada Pamuk'un çelişkilerle dolu eserini ele almaya çalıştım. Pamuk'un *Kırmızı Saçlı Kadın*'ında ne tür çelişkilerle karşılaşırız?

Kırmızı Saçlı Kadın, yaz tatilini İstanbul'un civar bir köyünde kuyucu ustası olan Mahmut'un yanında çırak olarak geçiren onaltı yaşındaki Cem'in öyküsüdür. Romanın birinci bölümünde genç delikanlı ile yetişkin adam arasındaki ilişki ele alınır. Akşamları bu ikisinin birbirleriyle paylaştıkları hikayeler sayesinde Cem edebiyatın gücüyle tanışır. Fakat delikanlı, güzel oyuncu Gülcihan – kırmızı saçlı kadın – ile karşılaştığında içinde ona karşı büyük bir tutku uyanır. Bir gün, ustası Mahmut'u yaralı bir halde kuyunun dibinde terkederek İstanbul'a geri döner. Seneler sonra Cem otuz yıl önce kuyunun başında neler olduğunu anlamaya çalışır ve cevabı efsaneler, hikayeler ve resimlerde arar. Romanın son bölümünde Cem'in gençlik aşkı Gülcihan konuşmaya başlar ve taşları yerine koymak suretiyle olaylar arasındaki bağlantıları anlatır. Bütün roman boyunca babasını öldüren Oedipus'un trajedisi ile oğlu Sührap'ı öldüren Rüstem hakkındaki Fars hikayesi ve günümüz Türkiye'sinden Cem'in hikayesi arasında bağlantı kurulur. Ben de bu çerçevede Pamuk'un eserindeki çelişkileri anlamak istedim.

¹ Alfsen, Merete. «Underordiske tunneller – å oversette Ali Smith». Bjørnson festivalinde sunulan bildiri 2017.

Internette ulaşılabilir: <http://oversetterforeningen.no/underordiske-tunneller-a-oversette-ali-smith/>.

² Pamuk, Orhan. *Kırmızı Saçlı Kadın*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2016.

³ Pamuk, Orhan. *Kvinnen med rødt hår*. Çeviri: Ingeborg Fossetøl. Oslo: Gyldendal, 2017.

Çevirmenin işi dil ile uğraşmaktır ve benim de *Kırmızı Saçlı Kadın*'a ve romanın analizine en önemli yaklaşım noktam dil açısından oldu. Pamuk'un eserini karakterize eden çelişkiler dil ve üslup açısından da ön plandadır, hayal ile gerçeklik arasındaki tedrici geçiş esastır. Bunu nasıl aktarmak gerekir? *Kırmızı Saçlı Kadın*'da esas kahraman olan Cem, Fars mitolojisinde önemli bir yeri olan büyük hükümdar Cima ya da Cemşid'in adını taşır. Romanın ikinci bölümünde Cem kendisine Gülcihan'ın hikayesini anlatan Sırrı Bey ile karşılaştığında, Sırrı'nın adının Sırrı olması da tesadüf değildir; Bilindiği üzere, Türkçede «sır» «gizli olan, açık olmayan» anlamındadır ve bu da sufilerin gizemli bir sırı vakıf olma arzuları ile ilişkilidir. Sadece bu da değil. Sırrı, Gülcihan'ın kim olduğunu anlatmak için Cem'i arayıp bulduğunda, bunu, hem Oedipus hem Rüstem ile Sührap hikayelerindeki kahramanların kaderlerine yenik düşerek nasıl korkunç bir cinayet işlediklerinin farkına vardıkları sahneleri hatırlatacak şekilde yapar. Bu sahne *Kırmızı Saçlı Kadın*'da dönüm noktası olacak türdendir ve Sırrı ile bu karşılaşmadan sonra Cem de kaderin ağına düşer. Romanın konusu bu eski söylencelerdeki olay örgüsünü izler ve Cem'i korkunç bir son beklemektedir. Ayrıca, Cem'in Gülcihan ile birlikte olduğu gecenin bir ürünü olduğu anlaşılan genç delikanlı Enver de sembolik bir ad taşımaktadır. Adaşı Enver Paşa, Jön Türklerin öncülüğünü yapmış ve sonradan Osmanlı Devleti'nin katı bir yönetim tarzıyla idare edilmesinde rol oynamıştır. Gülcihan – kırmızı saçlı kadın – Norveççe'ye «dünyanın en güzel gülü» olarak çevrilebilecek bir ad taşır. Cem ile Mahmut Usta'nın kuyu kazdıkları ve sonradan Cem'in de öldüğü Öngören köyünün adı da tesadüf değildir.

Bütün bunlar neden önemli? Verdiğim bu örnekler Pamuk'un eserinin büyük bir kısmını karakterize eden hayal ile gerçeklik arasındaki tedrici geçişin dilde de ne şekilde kendini gösterdiğini ortaya koymaktadır. Cem, hayali bir Fars hükümdarının adını taşır ve efsanevi kahramanlar Oedipus ve Sührap ile aynı kaderi paylaşır. Enver çok etkili bir kişinin adını taşır ve o da babasını öldürür ve romanın son bölümünde öğreneceğimiz üzere Cem'in hikayesini kaleme alır. Türk okuyucu, az ya da çok bilinçli bir şekilde, Pamuk'un şahıslar ve yerler için kullanmayı tercih ettiği bu isimlerin bir kısmının taşıdığı anlamları yakalar. Aynı zamanda bu örnekler bazı anlam ve nüansların Türkçe ile Norveççe arasında nasıl kaybolduğunu da göstermektedir. Herşeyi çevirmek mümkün değildir ama bir çeviride amaç anlam kaybolmasını en aza indirmektir. *Kırmızı Saçlı Kadın*'da ayrıca içeriksel düzeyde hayal ile gerçeklik arasında muğlak sınırlar bulunur ve dil açısından bakıldığında Pamuk gösterişli ve neredeyse şiirsel bir dil ile daha ziyade günlük konuşma diline yakın, etkili bir üslup arasında gidip gelir. Bu zıtlıklar çevrilebilir ve işte çeviri de dildeki tezat ve varyasyonları aktardığı için Pamuk'un



Rüstem Sührap'ı öldürüyor.

Wikimedia Commons.

hayal ile gerçeklik arasındaki gidiş gelişleri kullanma tarzı *Kırmızı Saçlı Kadın* çevirisinde de yerini bulur. Bununla birlikte, Pamuk'un isimlere anlam yükleyişi çevirinin çaba ve yoğun çalışma gerektiren bir iş olduğunu ve yakın okuma gerektirdiğini gösterir ve bu da Pamuk'un kullandığı yöntemlerin başka türlü aydınlatılamayan bir kısmına da ışık tutabilir.

Benim projem bu kesişme noktasında gerçekleşti: Çeviride karşılaşılan zorluklar yazarın sanat projesi ile yakından ilişkilidir ve bu zorlukları analiz edip tartışmak suretiyle de bir eser ve yazarı hakkında yeni bakış açıları ortaya konabilir.

Norveççeden çeviren: Birsal Karakoç



The SRII Archive Guide

The SRII is proud to present a quick guide to the main historical archives of Istanbul, compiled by our librarian Bahar Uludağ and our intern for the spring of 2018, Ahmed Fahmy. The guide offers brief descriptions and contact informations to a total of five libraries and archives throughout the central areas of Istanbul. It is available both online through our homepage (srii.org) and printed through our library. Designed in the form of a simple foldable brochure, it features a map on the back side where all the archives are marked, together with public transport options.

Thanks to the relentless efforts of Ahmed Fahmy, we have also taken into use a new digital version of our logotype which is truer to the original 1978 design by the legendary Bo Berndahl. Ahmed's enhanced version will be used in all matters relating to the institute and – following Berndahl's original intentions – an alternative version in the shape of a medallion will also be featured on the front page of all SRII publications.

For Swedish readers, a brief history of our logotype, written by Ulla Ehrensverd, can be found in the early annual of the institute, *Meddelanden* (3/1978).



Kalabalık! is issued through the SRII homepage (srii.org) and printed for local distribution in Istanbul.

Editor and graphic designer is the SRII deputy director Olof Heilo (olof.heilo@srii.org.tr).